

ΠΑΡΑΞΕΝΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΠΕΡΙΗΓΗΤΑΙ

Τὰ ἀρχαία γράφειά τῶν περιηγητῶν Ἰ Μπαίντεκερ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. Ὁ Πολέμων καὶ ὁ Πausανίας. Τὸ βιβλίον τοῦ Κολλίξενου. Ὁ Ἡλιόδωρος καὶ ὁ γέγραμτος τῆς ἐποχῆς τοῦ. Ἡ Ἀλεξανδρινὴ ἐποχὴ. Ὁ Σωσίας τοῦ Ἡλιόδωρου. Ὁ Ὀδύνη. Ἑλληνικοὶ καὶ Ῥωμαῖκοὶ Μία ἀλλαγὴ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Ὁ Γουβενάλλης καὶ ὁ ἐκφυλισμὸς τῆς Ῥώμης. Οἱ περιηγητὰς τῆς ἐποχῆς τοῦ Βυζαντίου.

Κάθε ἓνας θὰ νομίῃ, ὅτι τὰ γράφειά τοῦ «τουρισμοῦ», ὅπως τὰ λένε σήμερα, ἢ τοῦ περιηγητισμοῦ, ὅπως θὰ τὸ πούμε Ἑλληνικά, εἶνε σχέφης καὶ ἐπιτελεσις τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ ὅμως ποῖος θὰ τὸ ἐπίστευεν ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι εἶχαν τέτοιου εἴδους ἰδιώματα καὶ οἱ ἀπὸ αὐτὰ ἐτήγασε ἡ ταξιδιωτικὴ φιλολογία τῶν ἀρχαίων καὶ πολλὰ βιβλία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ μποροῦν νὰ παραβληθοῦν μὲ τοὺς σημερινούς Μπαίντεκερ.

Κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ, στὴν Ἀθήνα ὑπῆρχε ἕνα τέτοιο γράφειο γιὰ τοὺς ξένους, τὸ ὁποῖον μάλιστα, δὲν ἦταν ἀνεξέλεγκτο, ὅπως εἶνε ἕλα σήμερα, ἀλλὰ βρισκότανε ὑπὸ τὸν δημοτικὸ ἐλεγγο. Οἱ ὑπάλληλοι τοῦ γράφειου αὐτοῦ ἐκτελοῦσαν καθήκοντα ὁδηγῶν στοὺς ξένους ἐπισκεπτοῦς. Ἐπιθετὸ δὲ ὁ ὄρισμός τῶν ξένων καὶ ἰδίως ἐκείνων ποὺ ἐρχόμουνταν ἀπὸ τῆ Ῥώμης, ὅσο πῆγαινα καὶ οὐδαίνα, παρετήρηθι ὅτι ἦταν μεγάλη ἀνάγκη περὶ, νὰ ἀπολοιοῖθι αὐτὴ ἡ ὑπηρεσία. Ἔτσι λοιπόν, εἶδαν τὸ φῶς, χειρόγραφοι «ὁ γῆρας», ποὺ ὀνομάζοντο τότε «περιηγητῆς» γιὰ πρόχειρον τῶν ξένων χροῖαι.

Ἐνα πρώτης τάξεως βιβλίον, τοῦ εἶδους αὐτοῦ, γιὰ τὸ Ἄστου τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ τὸ διατηροῦσαντε τότε πολὺ καλὰ, εἶνε τὸ τοῦ ὁδῶγοι Πολέμωνος, τὸν ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι ἐκπόνησαν «περιηγητῆς».

Ἐνας ἀκριβῆς χάρτης τῆς πόλεως, ἀποτελοῦσε προσθήκη, στὸ μικρὸ αὐτὸ, ἀλλὰ γενικῶς ἐκτιμώμενον ὄργανον.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ περίπου, περὶ τὰ 200 π. χ., ὁ Καλλίξενος, ὁ Ῥόδιος, ὁ ὁποῖος εἶχε ταξιδεῦσαι πολλὰ καὶ ἦταν πάρα πολλὸ μορφωμένος ἔγραψεν ἕνα ταξιδιωτικὸ βιβλίον περὶ Ἀλεξανδρείας. Ἡ Ἀλεξανδρεία ἦταν τότε ἡ περὶ σημερινῆ πόλις τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου. Ὁ διεθνὴς κόσμος τῶν περιηγητῶν ἔβρινε μὲ πολλὴ εὐχαρίστησι σ' ἐκείνη τὴν πόλι. Ἡ πολῦτιμος βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ μεγαλειότερη ποὺ ἦταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, προσέλακε πολλοὺς σοφοὺς μελετητῆς. Εἶνε γνωστὴ ἡ τύχη τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης καὶ τοῦ ὑπερχοῦ κυρίου τῆς ποδῆσαν σάτῃ!

Στὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, τὸ βιβλίον τοῦ Καλλίξενου παραμένει μὴ ἀκίνοτος πηγὴ γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς μετακλασσικῆς ἐποχῆς, ποὺ λέγεται «Ἑλληνιστικὴ» ἢ «Ἀλεξανδρινή».

Ἐπιτα δεχεται ὁ ταξιδιωτικὸς ὁδηγὸς τοῦ Πausανία, κατὰ τὸ 150 π. Χ. Αὐτὸς φαίνεται ὅτι στριχίζεται σὲ προγενέστερα ἔργα καὶ ἰδίως στὸ βιβλίον τοῦ Πολέμωνος. Αἱ «Περιηγησεις» αὐταὶ τοῦ Πausανίου, ποὺ κατῆγγο ἀπὸ τὴν Λυδία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἦταν περιηγητῆς θεῖνος, ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες ποὺ δὲν μέναν στὴν Παλαιάν, νὰ ποῦμε, Ἑλλάδα, περιγράφουν σὲ 10 κεφάλαια τὴς πόλεως καὶ τὴς χώρας τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος, τὴς ὁποῖας οἱ περιηγητὰ ἐπισκεπτόντο συχνότερα καὶ συνθηδέτερα.

Μαζὺ μὲ τὴν εὐχάριστον ἀφήγησιν ὁ Πausανίας, συνδυάζει καὶ μὴ ἀπεραντοσύνη γνώσεων. Ἔτσι τὸ λίγο ξηρὸ περιεχόμενον τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ποικιλλεται μὲ πολλὰ ἀνέκδοτα, μὲ ἀστεία καὶ μὲ μῦθους.

Ἔτσι, ὅπως ὁ Γκριμμελχάουζεν κάνει τὸν ἥρωά του Σμιπλιταίσιμος, νὰ ὑποπῆ τὴς καὶ ἀπίστευτες, περιπέτειες κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμο, σὲ μὴ ἀφήγησι γεμάτη χιούμορ, στὴν ὁποῖαν ἡ ἀγαθότης ἀνακατεύεται μὲ πονηρία, εἶσι καὶ ὁ Ἡλιόδωρος συνοδεύει νοσηρῶς τὸν ὁσολάν του Ἑλληνα ἱπκότην Θεαγένη, σὰ περιπεσιωτὴν τοῦ ταξιδίου, μέσα στὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρικὴν, γιὰ νὰ κατακτεθῆ ἐκεῖ καὶ νὰ ὁδηγήσῃ στὸν κόπο του τὴν Χαρίκλεια, τὴν ἀγαπῆ κορη τοῦ Ἀφρικανοῦ Βασιλέως.

Ὁ Ἡλιόδωρος εἶνε σύγχρονος καὶ συμπαιρωτῆς τοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος Ἡλιογαβάλου γιὰ καὶ ὁ Ἡλιογάβαλος ὅπως καὶ ὁ Ἡλιόδωρος καταγόμουνταν ἀπὸ τὴν Συρίαν.

Τὰ ἄγρα ἦθῃ τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, μαζὺ μὲ τὸ περίεργον ἀποθρῖσμα τῶν λαῶν τῆς, περιγράφεται πιστὰ στὸ ταξιδιωτικὸ ἐκείνο μυθιστόρημα, ποὺ διαβαζότανε πολλὸ καὶ ἐκτιμώτανε στὴν

ἐποχῇ του. Χωρὶς ὑπεροβολή, τὸ βιβλίον αὐτὸ θεωρεῖται ὅτι εἶνε τὸ πολυτιμώτερον κόσμημα ὅλης τῆς ἀρχαίας φιλολογίας τῶν ταξιδιωτῶν.

Ὅπως ἡ Ἀθήνα εἶσι καὶ ἡ Ῥώμη εἶχαν ἀργότερα τοὺς ὁδηγούς τῆς. Ἀλλὰ ἡ Ῥώμη δὲν εἶχαν συγγαφεῖς ταξιδιωτικῶν βιβλίων καὶ ἐντυπώσεων. Ὅτι ἐφόθηκα ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ρωμαϊκῶς «Μπαίντεκερ», δὲν εἶχαν τὴν χαριτωμένη ἐκείνην λεπτότητα, ποὺ χαρακτηρίζει τὰ ἴδια ἔργα τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας.

Οἱ ταξιδιωτικοὶ ὁδηγοὶ τῆς Ῥώμης, βασίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπάνω στὸ σχέδιον τῆς πόλεως, ποὺ χόραξε σὲ μῦρσον ὁ αὐτοκράτορας Σεπτιμίος Σεβήστος, κατὰ τὸ ἔτος 200 μετὰ Χριστοῦ. Ἡ περιγραφή τῶν «θαυμασίων» τῆς Ῥώμης, (τοῦ φοροῦ, τοῦ κολοσσαίου, τῶν Θεομῶν τοῦ Κασκαλά, τοῦ Ὡδαίου τοῦ Λοιμιανοῦ κ.λπ.) γιὰ τὰ ὁποῖα οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν τόσο ὑπερήφανοι, εἶνε γενικῶς πολὺ ξηρὰ καὶ δὲν εἶχε χροματισμὸν κανένα.

Ἀπ' ἐναντίας ὅμως τὰ μετρα καὶ αἱ ἀποστάσεις σημειοῦνται μὲ ἀκριβεία, ποὺ τιμᾶει, ἀθήσει, τὴ γεωμετρικὴ καὶ γεωγραφικὴ τέχνη τῶν Ῥωμαίων. Καθὼς δὲ μαρτυροῦν τὰ ἀνεγία, τὰ κοπελά, τὰ κρυστάλλα, καὶ τὰ νομίσματα τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, ὅσο διατηροῦνται καὶ εἶνε στολιωμένα μὲ εἰκόνες, ἢ βιγμήχανια τῶν ἐκθῆμιον ταξιδιωτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς αὐτοκρατορίας εἶχε φθασει σὲ ὕψιστο βαθμὸν τελεῖότης.

Ὁ Κωνσταντίνος ὁ Μέγας, ὁ Ἅγιος Κωνσταντίνος τῆς ἐκκλησίας μας, δηλοῦθι, κατὰ τὸ 300 μ. Χ. ἐτροποποίησε καὶ ἀλλάξεν ἐντελῶς τοὺς ταξιδιωτικὸς ὁδηγούς τῆς Ῥώμης. Τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἐθνικῆς τέχνης, ὑπεχώρησαν ἐμμέρος σὰ μνημεῖα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἰδίως τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν τάφων τῶν μαρτύρων.

Οἱ περισσότεροὶ περιηγητὰ, προσκυνητὰ πλέον, ἐπισκέπτονται τὰ κέντρα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μὲ ἄλλα αὐτὰ ὅμως, ἡ γοητεία τῆς Ῥώμης, ποὺ ἡ εἰκόνα τῆς καὶ ἡ καλὴ τῆς δόξα, ὑπῆρχε σ' ὅλες τὴς περιγραφὰς, παρέμεινε γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα μεγαλοπρεπὴς καὶ ζωντανή. Παραπάνω ἀπὸ 4.000 ἀγάλματα κομοδοῦσαν τὴς δηλοῦσε πλατεῖες τῆς εὐλαίας Πόλεως. Δὲ εἶνε πορᾶξενο λοιπὸν γιὰ τὴν αἰσούρε τοῦ Γουβενάλλη, ἔξῃ μόνον τὴν περιερόνησι καὶ τὴν ἀηθία γιὰ τὴ ἦθῃ καὶ τὴ ζωὴ τῆς ἀκόλατου ἐκείνης ἐποχῆς καὶ τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Μορτελάο, ἔξῃ ἴσπου ὁηκτικὰ καὶ ἀκατάσχετα, δὲν μπόρουν νὰ ἀπορῶψουν τὴν συρροὴν τῶν περιηγητῶν στὴ Ῥώμη καὶ νὰ ἐλαττώσουν τὴν ἐπιτυχίαν τῶν «Μπαίντεκερ» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ὁ περιηγητισμὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶνε ζωντανὸς καὶ ἐνθονος στὴ πανχώμιον ἐκείνη πόλι, μὲ τὰ ἐκλυτα ἦθῃ, ἀλλὰ μὲ τὴ καλλιτεχνικὴ καὶ ἀνεπτυγμένη ἀντίληψη.

Στὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ ὁ περιηγητισμὸς μετακινήθηκε στοὺς καλοήρους καὶ τοὺς ἱεροδιδασκάλους, οἱ ὁποῖοι γύριζαν ἀπόδοσι σὲ πέλι καὶ χώρα σὲ χώρα, μελετῶντες, βλεπόντες καὶ διδάσκοντες τὸν θεῖο λόγο καὶ τὴν αὐστηρὴ καλογρηκὴ ἐγκράτεια καὶ τὴν ἀσκητικὴν στέρησι.

Σήμερον Ἕλληνας περιηγητὰ δὲν ὑπάρχουν. Ὑπάρχουν μετανασταὶ καὶ ἀνθρώποι ποὺ περνοῦν τὰ μᾶτια τους καὶ πηγαίνουν ἐκεῖ ποὺ πῆνει ὁ ἥλιος τὸ φῶς! κατὰ τὴν κοινήν ἐκφρασίαν, ἢ καὶ ἐκεῖ ποὺ παγᾶνε καὶ ἡ ἀναποθῆ ἀκόμα, νὰ βγάλουν τὸ κορβέλι τους.

— Αὐτοὶ ὅμως οὐτε γράφουν, οὐτε συγγράφουν, οὐτε ἀπομνημονεύματα ἀφήνουν... Ἀφήνουν ὅμως δολλοῖα!..

Ὁ Κοσμογυρισμένος

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

Ὁμιλοῦν συχνὰ περὶ «οἰκοδομημάτων» εἰς τὸν ἀέρα. Ὁ ἔχων δὲ κλίαν πρὸς τὸ εἶδος τοῦτου τῆς οἰκοδομῆς δὲν κρινεται εὐνοϊκῶς. Ἀλλὰ τὸ οἰκοδόμημα πρέπει νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὸν ἀέρα πῶν ὑπάρξῃ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ δυνηθῶμεν νὰ ζήσωμεν ἐν αὐτῷ.

Ὁ ἀληθὴς λατρός καὶ ποιταγωγὸς τοῦ μέλλοντος δὲν θὰ ἀσολοῖται πόσον μὲ συνταγὰς διὰ τὸ σῶμα, ὅσον μὲ ἀρχὰς διὰ τὸ πνεῦμα.

